

Βιβλιοκρισία

Armando Gnisci
NOIALTRI EUROPEI, Bulzoni, 1991

Στο βιβλίο του A. Gnisci, «Εμείς, οι άλλοι ευρωπαίοι» ο λογοτεχνικός συγκριτισμός εννοείται και παρουσιάζεται ως πολιτιστική ερμηνεία που λειτουργεί ταυτόχρονα σε κείμενα, τόπους, ιδέες και στα πολλαπλά τους συμπλέγματα.

Σε αυτό το βιβλίο τονίζεται το πρόβλημα της ευρωπαϊκής ταυτότητας ως παιχνίδι μεταβολών και πολλαπλοτήτων.

Για να παρουσιαστεί αυτό το παιχνίδι, χρησιμοποιούνται η σχέση ανάμεσα στην λογοτεχνική λέξη και στην ονομασία των ευρωπαϊκών χώρων, ο μύθος και η ζωτικότητα της Ρώμης, η ταλάντευση ανάμεσα στα κέντρα και στις περιφέρειες (η Μεσόγειος και Μάλτα, και η Κεντρική Ευρώπη και Ουγγαρία), η σύγκριση με τον αμερικανικό πολιτισμό, το ίδιο το ερώτημα της ταυτότητας/ μεταβολής τελικά ως πρόταση ενός νέου ευρωκεντρισμού: διορθωμένου, αναθεωρημένου, και αναγκαίου.

Το βιβλίο αποτελείται από έξι μέρη. Το πρώτο μέρος έχει ως επικεφαλίδα: «Ευρώπη, ως λογοτεχνική λέξη», το δεύτερο μέρος «Ρώμη ως σύστημα καταστροφών», το τρίτο μέρος «Ευρώπη, Μάλτα, Μεσόγειος», το τέταρτο μέρος «Εμείς, οι άλλοι οι ευρωπαίοι», το πέμπτο μέρος «Ευρώπη-Αμερική», το έκτο μέρος «Συμπέρασμα».

Αυτή η έκδοση αποτελεί μια ανοικτή συζήτηση για την Ευρώπη που κινείται από μια προοπτική σκέψης και πρα-

κτικής, που προσφέρεται από την συγκριτική μελέτη της λογοτεχνίας.

Σε μια εποχή πολλαπλών προσμίξεων και ανακατατάξεων το να είσαι ευρωπαίος, σημαίνει, ανάμεσα σε τόσα άλλα, να επιμένεις με σκέψη και με άποψη και να ερευνάς με αμείωτη θέληση το ερώτημα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Φυσικά αυτή η άποψη προκαλεί ένα παράδοξο, ανήκουστο, υπέρμετρο, «ευρωκεντρισμό». Ποιες είναι όμως οι προϋποθέσεις που καθορίζουν την πραγματική ταυτότητα του ευρωπαίου;

Σύμφωνα με την άποψη του συγγραφέως, οι συνθήκες που καθορίζουν μια τέτοια άποψη είναι:

α) να διερωτάται κανείς για την δική του ταυτότητα ως απεριόριστο εφόδιο και ταυτόχρονα η ίδια να αποτελεί την ύπαρξη του παιχνιδιού της ταυτότητας,

β) το να είναι και να αναγνωρίζεται κάποιος, όχι κατά τρόπο απόλυτο, ως διαφορετικός ανάμεσα σε διαφορετικούς, ως ιστορικά και θεμελιακά άναμκτος, προϊόν πρόσμιξης, και

γ) (κυρίως αυτό) να δημιουργείς μέσα από την καθαρά ατομική ταυτότητα του καθενός μια νέα ταυτότητα, διορθωμένα, αναθεωρημένα και αναγκαία.

Είμαι ευρωπαίος σημαίνει, επικεντρώνω τις δυνάμεις μου για τη δημιουργία μιας ταυτότητας άνευ κέντρου, γεμάτης από προσμίξεις και ερωτηματι-

κά, ξανοίγομαι στο καινούργιο και άγνωστο, δέχομαι την συνάντηση και το ανακάτεμα με τους υπόλοιπους εξευρωπαϊούς.

Σκεπτόμενοι κατά τέτοιο τρόπο ως ευρωπαίοι μπορεί και να σημαίνει να θέλουμε να δώσουμε την παγκόσμια εικόνα στην πράξη. Και συνεχίζει ο συγγραφέας «η συγκριτική γραμματολογία δεν είναι μια απλή σύγκριση κειμένων και κουλτούρας ούτε φυσικά αγωνία και απληστία ποτισμένη με ακαδημαϊκή ακρίβεια και μεθοδολογική υπεροχή που πιστεύει ότι εισδύει και μπορεί να εξηγήσει τα πάντα».

Αντίθετα είναι επιστήμη των ορίων, των αποστάσεων, των διαφορών, των συνόρων. Υπάρχει μια συνεχόμενη διάθεση ξηλώματος και διάλυσης, αλλά και μια διάθεση επαναδημιουργίας του συνδέσμου ταυτότητας/αλλοίωσης. Μια επιστήμη που στοχεύει στην γνώση και στην γραφή του κοινού νου. Η επιστήμη της συγκριτικής γραμματολογίας αποτελεί μια συνθετική εικόνα, που ενώνει τα πιο γόνιμα στοιχεία του «γερασμένου» ευρωπαϊκού διαφωτισμού με εκείνα της σύγχρονης παγκόσμιας πολιτικής και κουλτούρας.

Οι απόψεις του Nicolo Cusano και του Spinoza που θέλουν τη σύγκριση στατικό στοιχείο κάθε έρευνας διασταυρώνονται με εκείνες των φοιτητών της Tien-an-men για την «Επιστήμη και τη Δημοκρατία» και συναντούν τους σύγχρονους συγκριτολόγους, που ασχολούνται με την παγκόσμια λογοτεχνική κουλτούρα ως σύστημα πλουραλισμού, σύνθεσης, ανοικτό σε όλες τις ενδεχόμενες αναλογίες και διαφορές.

Το προτέρημα του κάθε συγκριτολόγου που τονίζεται σ' αυτό το βιβλίο

είναι το ότι αποτελεί σε κάθε τόπο κουλτούρας του πλανήτη μας συνδυαστικό ιστό. Δηλαδή με λίγα λόγια να μπορεί σε κάθε γωνιά της γης να εκτελεί την ίδια πράξη με ποικίλους τρόπους, χωρίς να γίνεται εξειδικευμένη και τοπικιστική, ενώνοντας και συνδέοντας τις εργασίες των υπόλοιπων επιστημόνων και συλλέγοντας κάθε φορά μεθόδους και αποτελέσματα.

Στην πραγματικότητα ο συγγραφέας τονίζει την ανάγκη να μην υπάρχει κέντρο αναφοράς της εργασίας και του αντικειμένου της μελέτης του, να μην αποτελεί ο κάθε συγκριτολόγος μέλος μιας συγκεκριμένης «εστίας» σε κάποιο σημείο του κόσμου.

Όπως ήταν οι ιερωμένοι του ευρωπαϊκού μεσαίωνα, ή οι φιλόσοφοι μιας εποχής, ή όπως είναι οι σύγχρονοι οικολόγοι, ο συγγραφέας κατά κάποιο τρόπο επιστρέφει σε χώρους και χρόνους μιας παρθενικής ταυτότητας και μιας ιστορικά συνεχόμενης μεταβολής.

Οι άνθρωποι που είναι και συνάνθρωποι και συνδημιουργοί αλλά και συνκτίστες, συνπότες, όλοι παίρνουν μέρος στο παιχνίδι αυτό της μεταβολής/ταυτότητας, σε αυτό το πέρασμα των συνόρων και των ορίων.

Ο ίδιος ο δημιουργός του βιβλίου το προσεγγίζει σε μια συγκριτολογική ερμηνευτική, που συνίσταται στη γνωστική και δημιουργική λειτουργία που αγγίζει και αγκαλιάζει κάθε μορφή τέχνης και απομακρύνεται από συνήθειες, ιδεολογίες και ακαδημαϊκή σκληρότητα.

Η τέχνη και η επιστήμη που συνδέονται και αποτελούν μαζί μια νέα μορφολογική διάσταση και όχι ένα οποιοδήποτε μέσο, αυτό το δίπολο τέχνη/επιστήμη παράγει περισσότερες διαφορές

απ' ό,τι ομοιότητες και σαφήνεις. Ακόμα να προσθέσουμε ότι μερικά από τα άρθρα που υπάρχουν σε αυτή την έκδοση, έχουν ήδη δημοσιευτεί σε επιστημονικά περιοδικά της Ιταλίας και έχουν συμπεριληφθεί στην παρούσα έκδοση αναθεωρημένα.

Ο *Armando Gnisci* διδάσκει συγκριτική γραμματολογία στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης «*La Sapienza*». Είναι ιδρυτικό μέλος της Ιταλικής Εταιρείας Συγκριτικής Γραμματολογίας. Διευθύνει τη σειρά βιβλίων και μελετών «*Gaia*» και το πε-

ριοδικό «*Τα τετράδια του "Gaia"*».

Έχει εκδόσει τα βιβλία: «*Γραφή και δομή*» (1970). «*Η λογοτεχνία του κόσμου*» (1984-1991), «*Στάχνα*» (1986), «*Συναντήσεις*» (1988-1989). «*Το χρώμα της γης. Το Γαλάζιο*» (1989), «*Λογοτεχνία και Οικολογία*» (1990), «*Σημειώσεις για μια συγκριτική και γενική μελέτη της λογοτεχνίας*» (1990).

Πολλά από τα βιβλία και τα άρθρα του έχουν μεταφραστεί σε ξένες γλώσσες.

Βύρων Πισσαλίδης